

Klass: Gastropoda (snäckor), **Ordning:** Stylommatophora (landlungsnäckor), **Familj:** Valloniidae (grässnäcker), **Släkte:** *Vallonia*, **Art:** *Vallonia enniensis* - kärrgrässnäcka (Gredler, 1856) **Synonymer:**

Kännetecken

Skalet är högervridet, plattat och skivformigt. Skalformen, sedd från ovanifrån, är nästan rund med något utstående mynningsparti. Skalet når en höjd av 1,1–1,3 mm och en bredd av 1,8–2,5 mm. Toppen har formen av en bred mycket flack kupol. Antalet vindlingar är 3,1–3,5. De tillväxer jämnt och ganska snabbt i bredd, och eftersom de ligger nästan helt utanför varandra ger skalet ett platt intryck. I höjd har sista vindlingen (kroppsvindlingen) en jämnt rundad ytterlinje. De övriga vindlingarna (spiran) är mycket lite uppskjutande. Fogen mellan dem är tydlig och medeldjup. Skalet är ganska tjockt och nästan färglöst gråvitt till ljust gulgrått. Skalytan är, hos levande djur, halvgenomskinlig och sidenglänsande. Embryonalskalet (ca de första 1,3 vindlingarna) är nästan helt glatt, men en svag, fint grynig ytstruktur kan finnas. Resten av skalet har tydliga men låga, lamellformiga, radiära ribbor (45–60 på den sista vindlingen) bildade av skalytterhuden (periostracum). Mellan ribborna finns en fin, oregelbunden radiärstriering. *Vallonia costata* skiljer sig från *V. enniensis* genom att den har färre och mycket kraftigare radiärribbor. I de sällsynta fall ribbor finns även hos *V. pulchella* är dessa svagare och mer oregelbundna. Den sista vindlingens slut är inte vridet nedåt. Mynningsformen är nästan rund. Mynningsläppen är mycket tydlig och höjer sig konvext över mynningskanten. Mynningsläppens ytterkant är tunn. Tänder saknas. Naveln är mycket bred och upptar ungefär 1/3 av den totala skaldiameteren. Den är asymmetriskt oval, med botten placerad i ovalens ena ände. Mjukdelarna är vita till färglösa.

Utbredning och status

Arten är i Sverige endast känd från Stora Harrie mosse nära Kävlinge i västra Skåne. Det råder ingen tvekan om att det rör sig om en inhemsk förekomst. Den upptäcktes här 1964 och återfanns på lokalen under ett par år. Under 1970-talet förändrades dock lokalen starkt genom för hårt betetryck och dikning. Senare eftersökningar på lokalen har varit resultatlösa, och arten får nu anses som utdöd. De skånska rikkärren har inventerats ingående vad gäller landsnäcker, och det är osannolikt att det skulle finnas förbisedda förekomster. Det är emellertid inte omöjligt att arten tidigare, under postglacial värmetid, funnits i flera skånska extremrikkärr, även om det inte finns några subfossila belägg som stöder detta. *Vallonia enniensis* förekommer i hela Central- och Östeuropa, genom Tyskland, Polen och Österrike österut till västra Ryssland och Ukraina, i sydost genom Balkan och Turkiet. Ett isolerat fynd finns från norra Egypten. I väster når arten östra Frankrike och östra Spanien (inklusive Balearerna).

Ekologi

Arten är mycket krävande och specialiserad, den är termofil (värmeälskande) och bunden till kalkrika extremrikkärr. Den är över hela sitt utbredningsområde mycket sällsynt och lokal. De flesta mellan- och östeuropeiska fynd har gjorts i flacka rikkärr, men även på kalkpåverkade, fuktiga ängar längs floder och sjöar. I Stora Harrie mosse levde arten bland axag *Schoenus ferrugineus*, näbbstarr *Carex lepidocarpa* m.fl. *Carex*-arter, gräsull *Eriophorum latifolium*, småvänderot *Valeriana dioica*, majviva *Primula farinosa*, slättergubbe *Parnassia palustris* och rikkärrsmossor.

Hot

Arten försvann i Stora Harrie mosse p.g.a. biotopförändringar orsakade av för hårt betestryck och dikning. Hot mot arten är främst hot mot dess speciella livsmiljö, dvs. extremrikkärren. Hoten består i Skåne (Sydsverige) främst i felaktigt betestryck – för hårt eller avsaknad (vilket orsakar igenväxning), förändringar av hydrologin och eutrofiering genom läckage av näringsämnen från omgivande/angränsande jordbruksmark. Ett stort antal rikkärr i Skåne och övriga Sydsverige har förstörts. Det är mycket viktigt att de kvarvarande rikkärren skyddas och har särskilda skötsel föreskrifter för att möjliggöra att de mycket sällsynta, till rikkärren knutna landsnäcksarterna, ges möjligheter att kvarleva.

Åtgärder

Möjligen kan en återintroduktion av arten övervägas. Men eftersom den på många håll i Centraleuropa är på tillbakagång kan det bli svårt att finna populationer som kan skattas tillräckligt för att möjliggöra direktutplantering. Möjligen skulle man kunna hitta lämpliga populationer i Östeuropa. En mer möjlig väg vore kanske genom odling av arten *ex situ* för att få tillräckligt med individer för att en utsättning ska lyckas. För att kunna utföra detta bör man först skaffa sig erfarenhet av odling av någon närstående art, förslagsvis *V. pulchella*. Stabila rikkärr, lämpliga för utplantering, måste också utväljas. Möjligen kan den pågående klimatförändringen underlätta en återetablering av den värmeälskande *V. emiensis*.

Rödlistning i andra länder

Global rödlistning: DD (2006)

Litteratur

Gärdenfors, U. 1989. Förändringar i landsnäckornas värld de senaste 50 åren. Skånes Natur Årsbok 76: 26–34.
Gärdenfors, U. 1994. Snäckor i kärr. Skånes Natur Årsbok 81: 104–105.
Kerney, M.P. & Cameron, R.A.D. 1979. A field guide to the land snails of Britain and North-west Europe. Collins, London.

Författare

Ted von Proschwitz 2018.